

Ik ben het met Bonset eens dat er heel weinig onderzoek is gedaan naar leesbevordering en dat we meer te weten moeten komen over manieren om kinderen beter te begeleiden na de eerste drie jaar van leren lezen. We moeten meer experimenteren met begeleiding die kan voorkomen dat kinderen negatieve ervaringen met lezen opdoen en dat leesvrees ontstaat. Wellicht valt er winst te behalen met digitale boeken met ingebouwde begeleiding. Onderzoekers en ontwikkelaars staan te popelen om daarmee een start te maken.

LITERATUUR

- Bonset, H. (2016). Kan leesbevordering de ontleding stoppen? Een beschouwing naar aanleiding van empirisch onderzoek. *Levende Talen Tijdschrift*, 17(2), 30-37.
- Heesters, K., Berkel, S. van, Schoot, F. van der, & Hemker, B. (2007). *Balans van het leesonderwijs aan het einde van de basisschool 4. Uitkomsten van de vierde peiling in 2005*. Arnhem: CITO/PPON.
- Kortlever, D.M.J., & Lemmens, J.S. (2012). Relaties tussen leesgedrag en Cito-scores van kinderen. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 40(1), 87-105.
- Mol, S.E., & Bus, A.G. (2011). To read or not to read: A meta-analysis of print exposure from infancy to early adulthood. *Psychological Bulletin*, 137(2), 267-296.
- Nielen, T.M.J., & Bus, A.G. (2015). Enriched school libraries: A boost to academic achievement. *AERA Open*, 1(4), 1-11.
- Nielen, T.M.J., & Bus, A.G. (2016). *Onwillige lezers: onderzoek naar redenen en oplossingen*. Amsterdam: Stichting Lezen. (Stichting Lezen Reeks 26).
- Snow, C., & Moje, E. (2010). Why is everyone talking about adolescent literacy? *Phi Delta Kappan*, 91, 66-69.

ANTWOORD

Wat is er bewezen over leesbevordering?
Een reactie op de beschouwing van Adriana Bus

HELGE BONSET

Adriana Bus' voornaamste punt van kritiek betreft mijn stelling dat de leesfrequentie en de leesattitude van leerlingen aan het eind van het basisonderwijs de afgelopen decennia zijn gedaald. Ze spreekt van 'lichte' en 'marginale' verschuivingen, waarmee niet kan worden onderbouwd dat de interesse in lezen terugloopt.

Gegevens uit PPON-onderzoek (Heesters e.a., 2007) leveren het volgende beeld op:

- Als antwoord op de vraag 'Hoeveel boeken lees je ongeveer per maand?' zegt in 2005 13% van de leerlingen geen enkel boek te lezen, tegen 7% in 1993;
- Als antwoord op dezelfde vraag zegt 7% van de leerlingen 7 of meer boeken te hebben gelezen in de afgelopen maand, tegen 14% in 1993;
- Als antwoord op de vraag 'Hoe vaak leen je boeken van de schoolbibliotheek?' zegt 18% van de leerlingen dit nooit te doen, tegen 10% in 1993;
- Op de vraag 'Hoe lang heb je gisteren gelezen?' antwoordt 43% van de leerlingen de vorige dag niet gelezen te hebben, tegen 32% in 1993;
- 49% van de leerlingen zegt vaak tijdschriften te lezen (in 1993 54%); 44% zegt vaak jeugdboeken te lezen (in 1993 56%); 42% zegt vaak stripboeken te lezen (in 1993 61%). Voor kranten is dit 12% tegenover 19% en voor documentatiemateriaal 12% tegenover 17%. Alleen gedichten, rijmpjes en versjes laten een stijging zien: 11% tegenover 7%.

De PPON-onderzoekers concluderen: 'Voor bijna alle uitgaventypen (geldt) dat leerlingen in 2005 duidelijk het alternatief "vaak" minder hebben gekozen. Deze bevinding in combinatie met de eerdere constatering dat concrete leesactiviteiten minder vaak voorkomen, kan moeilijk anders worden geïnterpreteerd dan als een achteruitgang van het enthousiasme van leerlingen voor lezen' (Heesters e.a., 2007, p. 137).

Evenals de PPON-onderzoekers zie ik de verschuivingen tussen 1993 en 2005 niet als 'licht' of 'marginaal'. Misschien is dat voor iedere afzonderlijke verschuiving nog wel te verdedigen, maar de combinatie van verschuivingen levert een mijns inziens niet te negeren trend op: die van een gedaalde leesfrequentie.

Wat de leesattitude betreft, de mate waarin leerlingen lezen leuk en belangrijk vinden, moet ik Bus gelijk geven: uit de PPON-onderzoeken van 1993 en 2005 blijkt geen gedaalde leesattitude. Maar de belangrijkste reden daarvoor is dat de peiling van 1993 (Sijtstra, 1997) geen informatie geeft over de leesattitude.

Bus stelt dat kinderen niet zomaar hun interesse in lezen verliezen, maar dat ze daarvoor een goede reden hebben. De verklaring voor de terugval na de eerste drie jaar leesonderwijs ligt naar haar mening in de kwaliteit van het onderwijs: onder invloed van negatieve ervaringen met lezen ontwikkelen leerlingen faalangst en zien ze steeds meer op tegen lezen. Dat is goed mogelijk, maar dit kan

alleen een verklaring vormen voor de dalende leesfrequentie tussen 1993 en 2005 wanneer we zouden aannemen dat het leesonderwijs in die periode (nog meer) verslechterd is. En dat is niet het geval, gezien de duidelijke toename van leesbevorderende activiteiten en werkvormen in dezelfde periode. De dalende leesfrequentie zal dus op een andere manier verklaard moeten worden, waarvoor ik een poging doe aan het eind van mijn artikel: de toename van het gebruik van mobiele en digitale mediavormen door leerlingen in hun vrije tijd.

Het project *Bibliotheek op School* heeft effect op schoolprestaties, in het bijzonder voor begrijpend lezen – Bus vindt dat ik dit had moeten vermelden. Maar mijn artikel ging over effecten van leesbevordering, en dus ook van dit project, op leesfrequentie, niet op leesvaardigheid. Dat leesbevordering een nuttige en nodige zaak is, ook als ze de ontleding niet kan stoppen, heb ik in mijn artikel benadrukt, en wordt door de aanvulling van Bus nog eens extra duidelijk gemaakt.

Ten slotte de kwestie van de vragen naar leesattitude en leesfrequentie in het onderzoek van Nielen en Bus (2015, 2016). Bus suggereert dat in deze onderzoeken naar beide rechtstreeks gevraagd is. Maar dat is niet het geval: er is wel rechtstreeks gevraagd naar de leesattitude/leesmotivatie, maar niet rechtstreeks naar de leesfrequentie. Dat de indirecte vraagvorm van de titelherkenningslijst superieur is aan ‘zulke simpele directe vragen’ wil ik op Bus’ gezag wel aannemen. Maar ik blijf het jammer vinden dat er niet ook directe vragen naar de leesfrequentie, zoals in het PPOON-onderzoek, zijn gesteld, waardoor de antwoorden op indirecte en directe vragen elkaar hadden kunnen aanvullen.

Adriana Bus heeft mij er niet van overtuigd dat er geen sprake is van dalende leesfrequentie bij leerlingen eind basisonderwijs. En nog steeds betwijfel ik sterk of leesbevordering de ontleding zal kunnen stoppen. Maar ik hoop natuurlijk dat ik geen gelijk heb.

LITERATUUR

- Bonset, H. (2016). Kan leesbevordering de ontleding stoppen? Een beschouwing naar aanleiding van empirisch onderzoek. *Levende Talen Tijdschrift*, 17(2), 30-37.
- Heesters, K., Berkel, S. van, Schoot, F. van der, & Hemker, B. (2007). *Balans van het leesonderwijs aan het einde van de basisschool 4. Uitkomsten van de vierde peiling in 2005*. Arnhem: CITO/PPON.
- Nielen, T.M.J., & Bus, A.G. (2015). Enriched school libraries: A boost to academic achievement. *AERA Open*, 1(4), 1-11.
- Nielen, T.M.J., & Bus, A.G. (2016). *Onwillige lezers: onderzoek naar redenen en oplossingen*. Amsterdam: Stichting Lezen. (Stichting Lezen Reeks 26).